

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 1.

Mart 2014

Editörler: Elif Emir Öksüz, Deniz Aydemir Döke.

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Canan Çam.

Web Sorumlusu: Burak Sarı

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği

İletişim Bilgileri

Web:

<http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta:

eeehdergi@gmail.com

Facebook:

www.facebook.com/eeehdergi

Twitter:

www.twitter.com/eeehdergi

Merhaba değerli okurlar,

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat ekibi olarak ilk sayımızla karşınızdayız. Bu sayımızda birbirinden değerli sekiz paylaşım bizleri bekliyor. İlk sayı için ben (Deniz Aydemir Döke), Amerika Birleşik Devletleri'ndeki milli kütüphane hizmetlerinin görme engellilerle ilgili kısmını sizlere sunuyorum. Dünya'nın öteki ucunda bu erişilebilir kitap işleri nasıl yürüyormuş biraz inceleyelim istedim. Adem Vural, ilk yazısında bizi Türkiye'ye bağlıyor. "Her şeyin adım adım online bir hale geldiği bu günlerde her şey acaba görme engelliler için de erişilebilir bir halde mi?" sorusunun cevabını irdeleyen vural, www.turkiye.gov.tr sitesi üzerinde neler yapabileceğimizi anlatıyor. Elif Emir Öksüz de okyanusun öte yanı hakkında bilgi verenlerden. Kendisi, "NFB nasıl bir kurummuş?" ve "görme engelliler ABD'de nasıl örgütleniyor?" diye merak edenlerin ilgiyle okuyacağı bir yazı ile karşımızda. Mürşide Vural pozitif bir bakış açısıyla ilk sayımızda yer alıyor. Engelsiz Erişim grubunun ilk kazanımı olan sesli otobüs sürecini bizlerle paylaşıyor. Başardıklarımızı arada sırada gözden geçirmek yeni başarılar için iyi bir motivasyon kaynağıdır. Vural'ın yazısı bu açıdan ayrıca önemli bir kaynak niteliği taşıyor. Voice Dream uygulaması Engin Yılmaz'ın detaylı anlatımıyla karşımızda. Apple cihazı olan okuyucularımızın merakla okuyacağı bu yazı, uygulamayı tanıtmanın yanı sıra kullanımı hakkında da bilgilendirici bir kaynak. Burak Sarı, ayrımcılık hakkında bizleri bilgilendiriyor ve iki güncel örnek üzerinden "ayrımcılık" ve "pozitif ayrımcılık" kavramlarını tartışmaya açıyor. Öyle görünüyor ki Sarı'nın kalemine yakalanan pek çok olay, ayrımcılık açısından didik didik edilecek ve ilerleyen sayılarda da hepimizi bir kez daha düşünmeye sevk edecek. Gülcan Altun, hayatımıza son yıllarda giren ve hobilerimizi değiştiren bir yenilikten, "sesli betimleme" çalışmalarından bahsediyor. Sesli betimlemeli ilk film "Çarpışma" ve sesli betimlemenin öyküsü ilk sayımızda bizlerle. Canan Çam ise "İçimizden Biri" adıyla hazırladığı köşesinde akıllarımızda yer eden dostlarımıza kulak vermemizi sağlıyor. Çam'ın ilk sayıda konuğu sevgili Selen Özel ve engelli, sakat ve özürlü kavramları üzerine kalem aldığı yazısı. Hepinize keyifli okumalar dileriz. Tüm yazıları ayrıca sesli olarak da dinleyebilirsiniz.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE KÖRLER İÇİN MİLLİ KÜTÜPHANE HİZMETLERİ (NATIONAL LIBRARY SURVICES)

Deniz Aydemir Döke

İlk sayımızda sizlerle Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD), körlere hizmet veren temel Milli Kütüphane Hizmetinden (NLS) bahsetmek istedim. Zira elektronik ya da herkes için olan sesli kitapları halk kütüphanelerinde de bulabilmek mümkün, ancak bu körlere ve diğer okuma engeli bulunan kişilere özel olarak, devlet tarafından sağlanan bir hizmet. ABD'de engelli vatandaşlara sunulan hizmetlerden faydalanabilmeniz için genelde vatandaşlık şartı aranıyor, NLS ise Buraya gelince kayıt olduğum ve vatandaş olmamamın benim üyeliğimi etkilemediği nadir hizmetlerden biri. Size bu hizmetin gelişiminden bahsettikten sonra nasıl sunulduğunu anlatacağım.

Tarihçe

1884 yılında ABD'de, Boston Halk Kütüphanesi'nin kör okuyuculara kabartma kitap hizmeti verdiği biliniyor. Bu hizmet yirminci yüzyılın başlarında pek çok eyalette yaygınlaştı. Örneğin, 1896 yılında Detroit Halk Kütüphanesi raflarında 110 cilt kabartma kitap vardı. İlk kez körlere için bir milli kütüphane fikri 1897 yılında John Russell Young tarafından ortaya çıkarıldı. Milli Kütüphane (Library of Congress) kütüphanecisi olan John Russell Young, Kabartma kitaplar ve kabarıklık notalarından oluşan, 500 eserin bulunduğu bir okuma odası kurdu.

1931 yılında önerilen bir yasayla, devletin halk kütüphanelerine kabartma kitap üretmesi ve kayıtlı kör okuyuculara hizmet sunması için bütçe ayrılmasına karar verildi. Bu yasa Federal hükümet ve pek çok eyalet yönetimi tarafından kabul edildi. Buna göre, Milli Kütüphane kitapları sağlayacak ve halk kütüphaneleri de hizmetin vatandaşlara ulaşmasından ve depolama gibi işlerden sorumlu olacaktı. Böylece Milli Kütüphane'nin Kör Bölümü kuruldu. 1952 yılında kütüphane hizmetine kör çocuklar da dahil edildi, 1962'de ise müzik eserleri de koleksiyona eklendi. 1966 yılında hizmet, görme ya da fiziksel engeli nedeniyle standart baskılı kitapları okuyamayan tüm vatandaşları içerecek şekilde genişletildi. Böylece kurum bu günkü adını "National Library Service for the Blind and Physically Handicapped" (Körlere ve

Fiziksel Engelliler için Milli Kütüphane Hizmeti) aldı.1968 yılında her eyalette en az bir kütüphane vardı. Bu gün ise 140'tan fazla kütüphane hizmet vermektedir.

Bir başka önemli gelişme ise 1934 yılında gerçekleşti. Bu yılda ilk konuşan kitaplar, plaklara kaydedildi. 1958 yılında yavaş kayıt dönemine geçildi (16-2/3 rpm). Bundan 5 yıl sonra kaydedilen tüm kitaplar yavaş biçimde kaydedildi. 1968 yılında ilk kez kasetlere kayıt yapılmaya başlandı. Bundan 36 yıl sonra yapılan tüm kayıtların kasetlere yapılmasının daha verimli ve ekonomik olduğuna karar verildi. 2001 yılında tüm kayıtlar kasetlere aktarılmıştı. 2009 yılında ise dijital kart sistemine geçildi. Ve halen bu geçiş sürmekte.

Günümüzde 140 kadar merkezden kör ve fiziksel engelli vatandaşlara bu hizmet sağlanmaktadır. Ulusal düzeyde ortak kataloglamaya 1952 yılında geçilmiştir. Körler ve Fiziksel Engelliler için Pennsylvania Bölgesel Kütüphanesi'nin verdiği bilgilere göre, 75.000'in üzerinde başlık (26 milyon kopya) ve 75'den fazla magazin, büyük baskı, kaset, braille ve internet ortamı gibi çeşitli biçimlerde kütüphane bünyesinde bulunmaktadır. İnternet ortamında konuşan kitapların yanı sıra indirilebilir ve kabartma ekranda (Braille display)okunabilir Braille kitaplar yer almaktadır. Bunlara ek olarak betimlemeli filmlere VHS biçiminde olsa bile kütüphane aracılığıyla ulaşılabilir.

Bu Kütüphaneye Nasıl Üye olunur?

Öncelikle yaşadığınız eyalette ve bölgede hangi kütüphanenin hizmet verdiğini öğrenmelisiniz. Sonra tabi ki bir form doldurmanız gerekiyor. Formda engeliniz, hangi biçimlerde kitap okumak istediğiniz (dijital konuşan kitap, kaset konuşan kitap, Braille, büyük baskı, betimlemeli film), okumaktan hoşlandığınız türler (macera, otobiyografi gibi) seçiyorsunuz. Bunlara ek olarak, kişisel başka bilgilerinizi veriyorsunuz. Benim en sevdiğim kısım ise körlüğünüzü kanıtlama kısmı. Bu formu elbet bir doktor veya burada bulunan rehabilitasyon ile ilgili uzmanlar imzalayabiliyor, ama form engelli öğrenci birimi ya da körlerle çalışan bir dernek sorumlusu tarafından da onaylanabiliyor. Benim formumu yerel bir derneğin başkanı imzaladı. Burada en çok sevdiğim bir başka şey ise Book Share üyeliği yaparken gereken körlük bilgisini NLS'ten alabilirsiniz diyorum ve rapor sunmaya gerek kalmıyor.

Kitaplara Nasıl Ulaşıyor?

Eğer doldurduğunuz formda, dijital kitap seçeneğini seçtiyseniz, dijital kitap oynatıcı, kaset seçtiyseniz kaset çalar size kütüphane tarafından gönderiliyor. Cihazlar gönderiliyor çünkü kasetler ya da dijital kartlar sıradan cihazlarda çalınmıyor. Bunun bir nedeni telif hakları yüzünden dijital konuşan kitapların başka oynatıcılarda çalınmıyor oluşu; bir diğer nedeni ise kasete kaydedilen kitapların yavaş hızda kaydedilmiş olması. Bazı firmalar NLS kitaplarını çalan mp3 çalar tarzı cihazlar geliştirmiş ama Belki bundan sonraki bir yazıda bahsederim. Neyse size gelen cihaz için hiç bir ücret ödemiyorsunuz. İsteğinize bağlı olarak kütüphane size sevdiğiniz kitap türlerinden rastgele kitap gönderebilir ya da siz kitap isteyebilirsiniz. Kitaplar ücretsiz posta ile geliyor ve aynı şekilde ücretsiz olarak da geri gönderebiliyorsunuz. Sadece konuşan kitap dinleyebilmeniz için cihaz gönderiliyor, VHS oynatabilmeniz ya da elektronik Braille okuyabilmeniz(kabartma ekran) için bir cihaz gönderilmiyor.

Dijital oynatıcı Nasıl Bir Cihaz?

Ben dijital oynatıcıyı elime alınca çok şaşırdım. Cihaz beklediğimden fazla büyük ve ağırdı. Yaklaşık boyutları 15 x22x5 cm ve ağırlığı ise bir kg civarında. İçine koyulan dijital kart ise yaklaşık bir kaset büyüklüğünde. Şaşkınlığımı buralı arkadaşşımla paylaşınca “bu cihazı yaşlı ve ellerini kullanmakta güçlük çeken kişiler de kullanıyor, düğmeleri az görenler için büyük ve kullanım kolaylığı için de aralarında mesafe olmalı” dedi. Cihaz uyku modu, hızlı ve yavaş oynatma, ses tonunu ayarlama, yer imi koyma, ileri geri sarma gibi tüm gerekli özelliklere sahip. Ayrıca cihazın üzerinde bulunan standart USB çıkışıyla, internetten indirdiğiniz konuşan kitapları, taşınabilir belleklere yükleyerek dijital cihazda çalabilirsiniz. Bu cihazın tek kusuru taşınabilir olmayışı, gerçi üzerinde kızaklı bir tutacak var ve çanta gibi takmak isterseniz diye bir de sap geçirme yeri de yapmışlar ama cihazın 1 kg kadar ağır olduğunu unutmamak lazım.

IOS İçin Uygulama

Bu yıl sonlarında NLS, dijital kitapları internetten indirmeyi tercih eden kullanıcıları için yeni bir uygulama geliştirdi. Bu uygulamayla Iphone'nunuzla BARD'tan (NLS kitaplarınızı indirebildiğiniz sistem) Braille veya konuşan kitap indirebiliyor ve okuyabiliyorsunuz. Konuşan kitapları doğrudan uygulama üzerinde çalabiliyorsunuz ve o kocaman dijital oynatıcıyla yapabildiğiniz her şeyi

yapabiliyorsunuz. Konuşan kitapları doğrudan Iphone üzerinde dinleyebiliyorsunuz ama Braille kitap okuyabilmek için cihazınızla uyumlu olan bir kabartma ekrana ihtiyacınız var.

Türkiye'deki ve ABD'deki Benzer hizmetlerin Karşılaştırılması

Tarihçe kısmından da gördüğünüz gibi bu işler bizden erken başlamış buralarda. Bir hizmet verirken önemli olan, o hizmetin işe yarayıp yaramadığı. Kocaman bir dijital oynatıcı herkesin işine yarıyorsa o üretilir. Kasetler iş görüyorsa, onlar kullanılır. Burada Bu işler erken başlamakla kalmayıp 1930'lardan bu yana devletin düzenli olarak sağladığı bir hizmet olmuş. Hayır kurumları sadece ilk zamanlarda plakların ya da disklerin çalındığı cihazları sağlamışlar, sonra o cihazlar da devlet tarafından ücretsiz olarak verilmeye başlamış. Bizim ülkemizle karşılaştırıldığında şöyle şeyler benim dikkatimi çekiyor. Bize göre devlet eliyle yapılan daha eski bir hizmet. Bizim Milli Kütüphanemiz de 1945 yılında körlere kabartma kitaplar aracılığıyla hizmet sunmaya başlamış. 1955 yılında görme engelliler bölümü kurulmuş. Geçmişe dair kaç kopya kitap olduğuna dair hiçbir bilgiye ulaşamadım, ayrıca milli kütüphane internet ortamına geçene kadar, sadece Ankara'da yaşayan kör vatandaşlara hizmet sundu sanıyorum. Şu anda internet aracılığıyla 5000 'in üzerinde konuşan kitaba ulaşılabilir. İnternet sayfasından okuduğuma göre, 8 farklı kurum işbirliği yaparak körlere daha iyi hizmet vermeyi hedefliyor. Kurumların işbirliği yapıyor olması şüphesiz güzel bir şey. Bana göre, Başka kurumların da bu konuda ortaya çıkmış ve hizmet veriyor olması devlet eliyle üretilen kaynağın yetersizliğinden dolayı, kör vatandaşların bilgiye erişim gereksiniminin giderilemiyor olduğunu gösteriyor. Bir başka farklılık ise ABD'deki hizmetin sadece görmeyenlere değil, diğer okuma engeli bulunan kişilere de açık bir hizmet olması. Bu bakımdan daha geniş bir kitleye hitap ediyor. Bence körler için çok önemli bir başka şey, NLS tarafından kabartma kitap hizmetinin hem basılı hem de elektronik olarak sağlanması. Bizim Milli kütüphanemizin internet sayfasında, 1945 yılında körlere kabartma kitaplar aracılığıyla hizmet verildiği yazılı ama güncel olarak böyle bir hizmetten bahsedilmiyor. Burada kabartma yazı okumak daha çok vurgulanıyor ve genelde körler kabartma yazı okumayı biliyor. Dikkatimi çeken başka bir şey ise, Bizde indirdiğin mp3 biçimindeki kitabı herhangi bir mp3 çalan cihazda dinleyebiliyorken, burada ise konuşan kitapların her cihazda çalınmıyor oluşu. Geçen gün bir arkadaşıma dedim ki, "Eğer bizde böyle bir şey olsa, dosyayı dönüştürmenin

bin türlü yolunu bulurduk". Şaka bir yana, bence bizimki koşullara bir uyum süreci, ekran okuyucular ve kabartma ekranların kişisel ihtiyaç olarak görüldüğü ve devlet tarafından karşılandığı bir yer burası sonuçta. Başka bir biçimsel farklılık, Bizim aksimize tüm konuşan kitaplar DAISY biçimde üretiliyor. Ayrıca burada, bizde gözden kaçan bir gurup olan az gören bireylere sunulan hizmet de bir artı, onlar için büyük baskı seçeneği sağlanıyor. Bir diğer farklılık betimlemeli filmlerle ilgili, bizim ülkemizde bu da sivil toplum tarafından yapılıyor (Türkiye'deki sesli betimleme ile ilgili bilgileri de bu dergide bulabilirsiniz). Son farklılık ise, bizdekinin aksine, taranmış kitapların NLS bünyesinde yer almıyor oluşu.

İlk sayı için paylaşacaklarım bu kadar. Bakalım bir dahaki yazıda nelerden bahsedeceğim sizlere.

Kaynaklar

<http://www.loc.gov/nls/businessplan/playerdescription.html>

http://www.loc.gov/nls/about_history.html

<http://www.mkutup.gov.tr/menu/28>

TÜRKİYE'YE ERİŞMEK

Adem Vural

Değerli okurlarımız. Bu ilk yazımızda www.turkiye.gov.tr sitesinin görme engelli kullanıcılar açısından erişilebilirliğini inceleyeceğiz.

Bilindiği gibi görme engelliler bilgisayarı ekran okuyucu ve ekran büyütücü programlarla kullanmaktalar. Ekran okuyucu yazılımlar metni sese dönüştüren ses sentezleyiciler ile kullanılan ve yazılıma özgü tuş kombinasyonlarıyla kullanıcının ekranda ulaşmak istediği bilgiye odaklanmasını sağlayan programlardır. Ekran büyütücü programlar ise, az gören kullanıcıların ekrandaki yazı, simge, ve kontrolleri büyütürken az gören kişilerin bu yapıları kullanabilmesine imkan verir.

Gelin şimdi yukarıda verdiğimiz bu kısa bilgiler çerçevesinde web tasarımcılarının ve web masterların yanlış bildikleri hususları ele alalım:

Bu yanlışların başında “Bir web sitesini erişilebilir hale getirmek, o sitenin görselliğinden ödün vermek veya görselliğini tamamen ortadan kaldırmaktır.” savı gelir. Bu da web tasarımı ile uğraşanları, görme engelliler için ayrı sayfalar ve hatta ayrı siteler oluşturmaya iter. Aslında bu da bir tür ayrımcılıktır.

Bu çalışmalarda genellikle araştırma yapılmadan ve görme engellilerle fikir alışverişi yapmadan ilerlendiği için ortaya ilginç sonuçlar çıkar. Boşa harcanan emek ve zaman neticesinde genellikle de elde edilen kullanışsız bir sayfa olur. Bu sayfa sitenin diğer kısımları ile eş zamanlı güncellenmediği için de bir süre sonra güncelliğini ve kullanılabilirliğini kaybeder.

Eğer yaptığınız sitede butonları, form alanlarını, bağlantıları doğru biçimde metin etiketleri ile etiketlediyseniz ve grafiklere, resimlere kısa, anlaşılabilir açıklamalar da girdiyseniz, erişilebilirlik sorununu büyük ölçüde halletmişsiniz demektir. Çünkü görme engellilerin kullandığı ekran okuyucular sayfa açılınca görme engellileri sitenin yapısı hakkında bilgilendirirler. www.turkiye.gov.tr sitesine girdiğimde, kullandığım ekran okuyucu, “Sayfada

10 sınır imi, 26 başlık ve 76 bağlantı var.” şeklinde bana bilgi veriyor. Bu da bana siteyi gezerken kolaylık sağlıyor. Seri dolaşma tuşlarını kullanarak sitede hızlı bir biçimde dolaşabiliyorum.

Artık sayfada 26 bağlantı olduğu bilgisine sahip olduğuma göre başlıklara gitmemi sağlayan “h” harfine basarak bu başlıkların neler olduğuna bakabilirim. “Erişilebilirlik hakkında” adlı başlıkta sitenin kısayol tuşlarını içeren bir bağlantı buldum. Peki kısayol tuşları ne işe yarar? Aslında bu tuşlara sitenin asansörü diyebiliriz. Eğer “Alt+4” tuşuna basarsam doğrudan arama alanına giderim. Bu kısayollar genellikle, “Alt” tuşu kombinasyonu ile kullanılırlar. Tabii ki kullanabilmek için ekran okuyucunun sanal imleç özelliğini kapatmam gerekir. Benim kullandığım ekran okuyucu, “sanal imleç” diye adlandırmış. Diğer ekran okuyucularda farklı isimlendirilmiş olabilir. Sanal imlecin aktif olduğu durumlarda seri dolaşma tuşları kullanılabilir. Siteye özgü kısayol tuşlarını kullanabilmek için ise, sanal imleç kapatılır.

Ekran okuyucunun seri dolaşım tuşlarını kullanarak sitede gezdiğimde, form alanlarının ve bağlantıların metin etiketlerinin gayet yeterli olduğunu gördüm. Bağlantıların etiketlerinin doğru kullanılmış olması bana ekran okuyucunun bağlantı listesi özelliğini kullanarak açmak istediğim bağlantıyı baş harfine basarak bulma imkanı veriyor.

Hemen bağlantıları listeleyerek “s” harfine basıyorum ve “sisteme giriş” bağlantısının üzerine geliyorum. Bu bağlantıyı açtıktan sonra “giriş seçenekleri” başlığı altındaki “e-devlet şifresi” bağlantısına tıklıyorum. Aslında varsayılan giriş yöntemi olarak da bu seçenek kullanılmış.

ilk form alanına ekran okuyucunun seri dolaşma tuşu olan “e” harfine basarak geliyorum ve burada “T.C. kimlik no: zorunlu” ifadesini duyuyorum. Bu alana T.C. kimlik no girebilmek için enter tuşuna basarak form kipini açmam gerekir. “e” harfi ile ikinci yazma alanına geliyorum ve burada da “e-devlet şifresi parola: yazınız zorunlu” ibaresini duyuyorum. Ben aşağı ok tuşu ile ilerleyerek “şifremi unuttum” bağlantısına tıklıyorum. Açılan sayfada karşıma yeni bir form çıkıyor. Formda benden durumumu en iyi tanımlayan seçeneği seçmem isteniyor. “R” harfine basarak seçenekleri inceliyorum ve “şifremi hatırlamıyorum” seçeneğini seçiyorum. “B” harfi ile “devam et”

butonuna gelip tıklıyorum. Açılan yeni ekranda doldurulması zorunlu alanlardan oluşan yeni bir form çıkıyor karşıma. “T.C. kimlik no, seri no ve cüzdan no” alanlarını, bu verilerin bilgisayarımdeki bir dosyada kayıtlı olması sebebiyle zorlanmadan dolduruyorum. Fakat son alanda benden resimdeki karakterleri girmem isteniyor. maalesef sesli bir güvenlik kodu da konmamış. “Capcha” adı verilen bu kodlar maalesef görme engellilere uygun olarak kullanılmıyor çoğu sitede. Bu yapıların seslileri de mevcut. Görme engelli dinlediği kodu yazma alanına girerek bu kısmı doldurabiliyor. Ayrıca basit matematik sorularından oluşan güvenlik kodları da mevcut. Örneğin, 7-4= biçimindeki kodda size sadece sonucu yazmak kalıyor.

Sitede maalesef az görenler için erişilebilirlik düzenlemeleri yapılmamış. Harf punto büyüklüklerinin ayarlanması, yakınlaştırma ve renk karşıtlıklarının ayarlanabilmesi, bu sitenin az gören kişilere de hitap etmesini sağlar.

www.turkiye.gov.tr sitesini kullanarak sabıka kaydı alabilir, BTK’dan üzerinize açılmış telefon hatları olup olmadığını sorgulayabilir, kredi ve yurtlar kurumu onayı gibi birçok işleminizi yapabilirsiniz. Ben deneme amacıyla üzerime açılmış başka telefon hatları olup olmadığını sorguladım. Bu işlem esnasında herhangi bir erişilebilirlik sorunu ile karşılaşmadım.

Güvenlik kodu ile ilgili yaşadığım erişilebilirlik sorununu ise sitenin <https://www.turkiye.gov.tr/iletisim> adresinde yer alan iletişim formu ile yetkililere bildirdim. Sizler de bu vb. sorunları söz konusu form aracılığı veya 160 nolu telefondan yetkililere bildirebilirsiniz.

Eğer bilgiye erişimde de ayrımcılığa sebep olmak istemiyorsak, yaptığımız siteler ve yazılımları kullanan engelli kullanıcıların da olduğu bilinciyle çalışmalıyız.

AYRIMCILIKTA ENGEL YOK

Burak Sarı

Ayrımcılık bugün en çok kullanılan, en çok istismar edilen, en çok demagojisi yapılan kavramlardan birisidir. Günlük yaşam içerisinde, TV yorumcularından politikacılara çok geniş bir yelpazede kullanılır. Herkesin kendine göre bir ayrımcılık tanımı geliştirdiği görülür. Ve herkes ayrımcılığa karşı olduğunu ısrarla savunur. Bizde her ay bu köşede güncel örneklerle bu meşhur kavramı engelliler cephesinden ele alacağız. Herkesin ayrımcılığa karşı olduğunu iddia ettiği bir ortamda, yaşadığımız örnekler “Ayrımcılık mı? Ayrımcılık değilse ne? ”.Bunun yanıtını arayacağız. En basit tanımıyla ayrımcılık: Kişinin ulusal, düşünsel, cinsel; fiziksel özellikleri nedeniyle önyargılı davranışlara maruz kalması, buna bağlı olarak da yaşam hakkının kısıtlanması veya elinden alınmasıdır.

Bu basit tanım bile, kadına yönelik şiddetten LGBTT'lere yönelik nefret suçlarına, ulusal, felsefi veya sosyal konumu nedeniyle ötekileştirilen emekçilerden, herhangi bir uzvundaki eksiklik nedeniyle hiçleştirilmeye çalışılan engellilere; günlük hayatımızda karşılaştığımız ayrımcılık örneklerini göz önüne seriyor. Ayrımcılık sadece yukarıda belirttiğimiz negatif yönüyle değil, yine kişinin belli nitelikleri yüzünden toplumdaki diğer kişilerden farklı muamele görmesini sağlayan pozitif yönüyle de eleştirilmesi gereken bir davranış biçimidir. Engellilere yönelik davranış biçimlerinde, ayrımcılığın iki türüne de sıklıkla rastlanır. Maruz kalınan negatif ayrımcılık biçimleri, davranışa bağlı olarak sınırlı yada güçlü tepkilerle karşılaşırken, pozitif ayrımcılık örnekleri maalesef çok sınırlı tepkiler görür. Yada hiç görmez. Bunda toplumun engellilik algısı ve bazı engelli STK'larının yanlış bakış açıları en büyük etkidir. Bu ayki köşemizde ayrımcılığın bu iki türünü de karşılaştığımız güncel iki örnekle ele alacağız. Birinci örneğimiz bir kamu kurumunun personel alımında ileri sürdüğü şartlar.

“T.C. ADALET BAKANLIĞI CEZA VE TEVKİFEVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN

Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü taşra teşkilatında istihdam edilmek üzere Ek-1 listede belirtilen yerlerdeki 9-5 dereceli kadrolara sözlü sınavla 135

psikolog, 64 sosyal çalışmacı, 6 gıda mühendisi, 2 çevre mühendisi, 2 tekstil mühendisi, 1 deri mühendisi, 2 ziraat mühendisi (1 zooteknik, 1 tarla bitkileri), 2 veteriner ve 5 diyetisyen alınacaktır.

Başvurular :

Adaylarda aranacak şartlar:

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48'inci maddesinde belirtilen şartları taşımak,

Eğitim şartı: Psikolog kadrosuna başvuracak adaylar için psikoloji lisans programından mezun olmak,

Sosyal çalışmacı kadrosuna başvuracak adaylar için sosyal hizmet lisans programından mezun olmak,”

evet buraya kadar hiç bir problem yok. İlgili bölüm mezunları rahatlıkla başvurabilir diye düşünülür. Ancak maalesef kazın ayağı öyle değil. İlanı devam ediyoruz. Aranacak şartlardan bir bölüm:

“Görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl hastalığı veya bedensel özürlü olmadığını, şaşılık, körlük, topallık, işitme kaybı, çehrede sabit eser, uzuv noksanlığı, kekemelik ve benzeri engeller bulunmadığını, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğüne bölge bu bir kamu hastaneleri olarak belirlenen Sağlık Bakanlığına bağlı tam teşekküllü devlet hastanelerinden alacakları sağlık kurulu raporu ile belgelemek”

Hayır, hayır yanlış anlaşılmasın. Bu gördüğünüz şartlar, ne bir yeni yıl şakası, nede dergimizin ilk sayısı şerefine yaptığım bayat bir espri. Yukarıda alıntı yaptığım ilanın bir kısmı sadece. Yani ilgili bölümden başarıyla mezun olmanız bile yeterli değil. Bunun yanı sıra, hiç bir engeliniz olmamalı, fazlaca güzel veya yakışıklı ya da oldukça karizmatik olmalısınız ki; atanacağınız kadronun hakkını vere bilirsiniz. Aksi taktirde diplomalarınız sadece birer mezuniyet belgesinden fazla anlam taşımaz. bir vatandaş olarak haddimi aşarak şunları sormak istiyorum. 1) İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin tüm yurttaşlara eşit davranılması ilkesi ve TC. Anayasası'ndaki kanun önünde tüm vatandaşların eşit olduğu maddeleri değişti de bizim mi körlüğümüze geldi? 2) Yukarıda belirtilen şartlar olmazsa olmazdı da, o şartları

taşımayan milyonlarca kişi o bölümlerden nasıl mezun oldu? 3) Bu şartları taşımayan ilgili bölüm mezunları ne olacak? 4) O kadar karizmatik, yakışıklı ve güzel, hiçbir engeli olmayan; ari insanı nereden bulacaksınız? Biz konuyu burada mizahi bir şekilde ele almaya çalıştık Ancak bu tür şartlar ayrımcılığı derinleştirmek ve çelişkileri arttırmaktan başka bir işe yaramaz. İlgili alanlarda gayet başarılı engelli bireylerin olduğunu görmemek nasıl bir zihniyetin ürünüdür. Taktiri sizlere bırakıyorum. Bu konu üzerine sayfalarca yorum yapılabilir ama daha fazla uzatmamak için ikinci örneğimize geçiyorum. Yazımızın başında da belirtmiştik, pozitif ayrımcılık birçok yönüyle daha fazla tehlike teşkil etmekte. Bunun nedenleri ise çoğu zaman ayrımcılık gibi algılanmaması, ayrımcılığa uğrayan kesimler arasında bölünmeye neden olması, belli hak taleplerinde engel teşkil etmesidir. Bu durumu son günlerde yaşanmış olan İETT'nin engelli serbest kartlarına sınırlama getirme teşebbüsü üzerinden inceleyeceğiz. Engellilerin ulaşım serbestliği pek çok zaman gündeme getiriliyor. Son olarak İETT Engellilerin Serbest İstanbul Kartını günde on basımla sınırladı. Bunun üzerine ismini bile unuttuğumuz birçok STK taarruza geçerek ışık hızıyla bu girişimi engelleyerek kartları tekrar sınırsız hale getirdi. Tabi ki ulaşım hakkının çok cüzi olması hatta ücretsiz olması taraftarıyız ama bu sadece engelliler için değil tüm emekçiler için olmalı. Sadece engellilerin böyle bir hakka sahip olması onları toplum önünde görece avantajlı göstererek toplumun diğer unsurları karşısında bedavacı konuma düşürüyor. Ortadan kaldırmaya çalıştığımız engelli engelsiz ayrımını derinleştiriyor. Ve diğer talepleri gölgeliyor. Örneğin: otobüslere sesli anons konması için verilen mücadelede, belli kesimlerde zaten bu araçları ücretsiz kullanıyorsunuz, daha ne yapalım? Gibi yaklaşımları ortaya çıkarıyor. Serbest kartlar için ayaklanan birçok kesim sesli anonslar konusunda aynı hassasiyeti göstermiyor. Ve verilen çabanın cılız kalmasına neden oluyor. Tekrar belirtiyorum ki ulaşım ücretsiz olmalı. Ama herkes için. İnsanlar engelli olsun olmasın, iki lira için kafaları parçalanmadan ulaşım hakkını kullanmalıdır. Eğer ücretsiz ulaşım hakkını talep ediyorsak tüm toplum için etmeliyiz ki, aradaki ayrımı ayırım olmaktan çıkarmakta bir adım atmış olalım. Ayrımcılığı yenmek bizim elimizde. Fiziksel ayrımı ortadan kaldırmak için daha fazla mücadele ederek ve zihinsel ayrımında inadına üzerine giderek ayrımcılığı belki hemen değil ama eninde sonunda yenebiliriz. Daha eşit koşullarda yaşamak dileğiyle. Unutmayalım ki kazanacağına inanmamak kaybetmeyi kabullenmektir.

İÇİMİZDEN BİRİ

Canan Çam

Dergimizin ilk sayısında İçimizden Biri köşesinde, 12 Mart 2010 tarihinde kaybettiğimiz Selen Özel'in 29 Mayıs 2009 tarihinde, "engelli, sakat, özürlü" kavramları üzerine kaleme almış olduğu yazısını paylaşmak istedim. İnsan Hakları alanında özellikle de Engelli hakları konusunda birçok yazısı ve çalışması bulunan, engelli hakları savunucusu, aktivist, yüreği gibi kalemi de sağlam değerli hukukçu arkadaşımızı, dostumuzu sevgi ve özlemle anıyoruz. Yaşarken kaleminden dökülen fikirlerinin hep yolumuza ışık tutması ve yolumuzu aydınlatması dileğiyle bu yazıyı aşağıda takdirlerinize sunuyorum.

Engelli, Sakat, Özürlü

Sakatlığı, birçok gerekçeyle, türlü sözcüklerle niteleme eğilimi son yıllarda yoğunluk kazandı. Bu eğilim, yanlışlıklar, eksiklikler içerdiğinden önemli sorunları da yanında getiriyor. Bunlara ek olarak, farklı seçimler dolayısıyla başka sözcüklere yönelenler kınama içerikli tepkiler de alabiliyor.

Üç sözcük gündemde: Sakat, engelli, özürlü.

Sakatlık olgusunu türlü sözcüklerle adlandırma, bilinçli bir seçimin sonucu olabileceği gibi; rutin olarak yinelenen sözlerin yerleşmesinden de kaynaklanabilir. Ayrıca, farklı tercihlere yönelen tepkiler, sakat kitlesinin üyelerinden gelebileceği gibi; örneğin "engelli", "özürlü" sözcüklerini kullanan ve kullanılması gerektiğine inanan ya da bu sözcüklerin benimsenmesini isteyen sağlamlardan da gelebiliyor.

Son yıllarda kamusal alanda "özürlü", "özürlülük" sözcükleri yaygın olarak kullanılıyor. Konuyla ilgili kamu kurumlarının adları da bu tercihi yansıtıyor. "Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı" gibi. Bu tercihi hukuksal belgelerde görme olanağı da var: 5378 sayılı "Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", 571 sayılı "Özürlüler İdaresinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" gibi.

Siyasal arenada hükümetin tercihi de anılan sözcüklerin kullanılması yönünde. “Özürülüler Koordinasyon Merkezi” de bu tercihin göstergesi. Diğer siyasi partiler arasında “engelli”, “engellilik” sözcüklerini kullananlar var.

Toplumsal kesimde, “engelli”, “engellilik” sözcükleri yaygın kabul görse de; “özürlü”, “özürlülük”ün kullanıldığı da gözlemleniyor. Sakat kitlesi ve sakatlıkla ilgili kuruluş, sivil toplum örgütü ve sivil toplum örgütü niteliğinde olmayan oluşumlar da genelde “engelli”, “engellilik”, “özürlü”, “özürlülük” sözcüklerini kullanma eğiliminde. “Engelliler Federasyonu”, “İstanbul Engelliler Spor Federasyonu”, “Engelliler ve Dostları Kulübü”, “Türkiye Engelliler Vakfı”, “Pozitif Özürülüler Eğitim Derneği”, “Özürülüler Vakfı” gibi.

Geçmişte kurulmuş sivil toplum örgütleri ve eski hukuksal belgelerde “sakat”, “sakatlık” sözcüklerine yer veriliyor. “Türkiye Sakatlar Derneği”, 1982 Anayasası’nın 60. maddesi de bu tercihi yansıtan örneklerdendir. Sakat kitlesinde de bu sözcükleri kullananlar var.

Akademik alanda da farklı yönelimler gözlemlenebilir. Hukukta sakatlık hukuku ve insan hakları çerçevesinde sakat hakları yeni bir alan. Ulusal sakatlık hukukunda “özürlü”, “özürlülük” terimleri öne çıkarken; sakat haklarında “engelli”, “engellilik” terimleri kullanılıyor.

Uluslararası hukukta ve Birleşmiş Milletler (BM) belgelerinde ise “disability”, “persons with disabilities” vb. terimlerinin yaygın olarak kullanıldığı görülüyor. Bu terimler Türkçe’ye “sakatlık”, “malullük”, “sakatlar” olarak çevrilebilir. 3 Mayıs 2008’de yürürlüğe giren “Sakat Hakları Sözleşmesi”nde de bu terimler yer alıyor. Bu noktada, “handicapped” teriminin karşılığı olan “engelli”yi kullanmak doğru olmaz.

Amerika’da akademik alanda ve hukuksal belgelerde genelde “disability”, “people with disabilities” terimleri kullanılıyor. “Americans with Disabilities Act” (Amerikan Sakatlar Yasası) gibi.

Engelli ve özürlü terimleri de diğer dillerde var.

Yaygın olarak kullanılan ve benimsenmesi genelde istenen “engelli” terimi, “sakat” a koşt olarak, onun yerine kullanılıyor. Bu terimin benimsenmesi istemine uygun olarak, “sakat” teriminin kullanılması, rahatsızlık uyandırıyor. Anılan terime

yönelen tepkiler arasında, “sakat”ın kaba, kirli, ölü olduğu gibi gerekçeler sıralanıyor. Ek olarak, “engelli”nin, yeni ve olumlu bir bakış açısının yansıması olduğu düşünülüyor. Şimdi bu yaklaşımları yakından inceleyelim.

Kullanılan dil, sosyo-kültürel yapının, döneme egemen perspektiflerin etkisiyle değişiyor. Dolayısıyla, zaman içindeki evrimleşmeyle değişen/dönüşen öğeler, kullanılan sözcüklerin yazgısını az-çok belirliyor. Örneğin, özel olarak sakat hakları bir yana, genel olarak insan hakları bugünkü olgunluk ve bilinç düzeyine ulaşmadığı 1960’larda, sakatlar, “aciz”, “acınacak durumda olan”, “korunmaya, bakıma, yardıma, gereksinim duyan”, “bağımlı” kişiler olarak algılanıyordu. Hakkın öznesi olmaktan öte; yardım/hayır kurumlarının çalışmalarına konu olabilecekleri düşünülüyordu. Bu bağlamda, “sakat” terimi insanlarda hoş çağrışımlar yapmıyordu. Bugünün etkisi düne göre azalan kaba, kirli bir yaklaşım söz konusuydu, ama bu, sakatın beş harfli yapısından öte, ona yüklenen anlamla ilgili. Dün var olsaydı, bugün “engelli” terimi de benzer tepkilerin hedefi olabilirdi. “Engelli” terimi yeni olsa da, olumlu bir yaklaşımı yansıttığı savı bir yanılısama. Sözelimi, terimsel olarak “sakat”ı kullanan 1982 Anayasası’nın 61/2. maddesinde: “Devlet, sakatların korunması ve toplum hayatına intibakını sağlayıcı tedbirleri alır” hükmü yer alıyor. Korumacı yaklaşım bir yana bırakılırsa, maddedeki “sakat” terimi, tüm sakat kitlesini kapsayacak genişlikte. Sivil anayasa tartışmalarının gündeme geldiği 2007’de hazırlanan Anayasa Taslak metnini anımsayalım. Taslağın yürürlükteki 1982 Anayasası’nın “Kanun Önünde Eşitlik” başlığını taşıyan 10. maddesine koşut, 9. maddesinin 3. fıkrasında: “Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi özel surette korunmayı gerektiren kesimler için alınan tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz” hükmüne yer veriyor. Dikkat edilirse, taslakta “engelli” terimi kullanılıyor, ama belirgin bir korumacı yaklaşım göze çarpıyor. Benzer hükme yer vermeyen 1982 Anayasası’nı aratacak bir düzenleme söz konusu. Bugün koruma yaklaşımı da ayrımcılık olarak değerlendiriliyor. Bu bağlamda, “canım en azından ‘engelli’ deniyor” diye avunmak isteyenlere dayanak olabilir.

Engelli sakat kitlesini nitelemiyor

Az gören ve ağır işiten biri olarak, sakat terimini kullanmam neredeyse sağlamları daha çok rahatsız ediyor ve öfke, kınama karışımı tepkiler alıyorum. Bu tepkilerden birini aldığım an, George Bernard Shaw’ın unutulmaz yapıtı “Bir Çuval

İncir” geldi aklıma. Güldürüde, Kral Magnus’un veto yetkisinden söz etmesine kızan Başbakan Proteus, Kral Magnus’a vetonun öldüğünü, bir daha vetodan söz etmemesini söylediğinde Magnus çarpıcı olan şu yanıtı verir: “Rahmetliden tarihsel bir anı olarak da söz edemez miyim?” Bizim tartışmalara da uyuyor bu anlamlı yanıt.

“Engelli”, toplumsal ve fiziksel engellerle kuşatılma anlamına geliyor. Son yıllarda sakat kitlesi için “engelliler” deniyorsa da, bu sözcük üzerine düşünülünce, engellinin sakatlar için pek de uygun olmadığı görülebilir. Toplumsal engeller yalnızca, sakatları engellemiyor. Erkek egemen dünyada kadın; beyazların hegemonyasında siyahlar; emekleri sömürülen emekçiler; eşcinseller de engelleniyor. Ancak sayılanlar için “engelli” denmiyor. Öte yandan, “engelli” terimi sakatlığın yerine kullanılınca, kendi anlamıyla da çelişiyor. Sakatlık “engel” olarak nitelenmiş oluyor. Engel konumunda olan sakatlıklar da olabilir, ama bütün sakatlığı da engel olarak nitelemek tüm kitleye haksızlık olur. Dünya nüfusunun 1/10’ünün sakat olduğu sanılıyor.

Selen Özel

23 Mayıs 2009 Cumartesi

Günümüzde ise, “özürlülük” ve “sakatlık” kavramlarının yerine “engellilik” kavramı kullanılmaya çalışılıyor. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özürlüler Kanunu’nun başta adının değiştirilmesi ve yaklaşık 100 farklı kanunda geçen “özürlü”, “sakat”, askerlikle ilgili “çürük” kelimesinin değiştirilmesi için girişimde bulundu. Bu girişimler sonucunda 25.04.2013 tarihinde 6462 sayılı kanunda toplam 96 kanun ve kanun hükmünde kararnamede geçen “sakat, özürlü, çürük” kavramlarının “engelli” veya türevleri olarak değiştirilmesi onaylandı ve 03.05.2013 tarihinde resmi gazetede yayınlandı. Bütün bu girişimlerin aslında durumu yumuşatma çabası, göz boyama olduğu kanısındayım. Çünkü sözcüklerin değişmesi, var olan bir gerçekliğin değişmesini sağlamayacaktır. Eğer bir kişinin vücudunda bir eksiklik varsa, bu o kişinin “sakat” olduğunun göstergesidir. “Engelli” kavramının toplumdaki “normal” bireylerin farklı olan kişileri kendisinden daha aşağıda görmesinden doğan bir kavram olduğunu düşünmekteyim. Kavramlarda sürekli değişiklik yaparak zamanı verimsiz kullanmak yerine, toplumdaki tüm bireylere eşit, erişilebilir, engelsiz bir yaşam sürmeleri için gerekli ortam hazırlamanın yollarını aramak daha faydalı olacaktır.

KÖRLERİN ABD'deki ÖRGÜTLENMESİ

Elif Emir Öksüz

Dergideki ilk yazımda, bundan sonra sık sık adını anacağımız, benim de bir üyesi olduğum, körlerle birlikte körler için hak temelli mücadele eden ve körlerin gelişimini desteklemeyi amaçlayan bir örgütü sizlere tanıtmak istedim. National Federation of the Blind (NFB), yani Ulusal Körler Federasyon'u, Amerika'daki en eski, en büyük ve en etkili örgüt olarak bilinmektedir. Örgüt, kuruluş yılı olan 1940 yılından itibaren görmeyen Amerikalıların sivil hakları ve eşitliği için savunuculuk çalışmaları yürütmektedir. Ayrıca Kör ve görmesini kaybeden insanlara bağımsız ve daha kaliteli bir yaşam sürdürebilmeleri için eğitimler vermektedir. Örgütün elli binden fazla üyesi bulunmaktadır.

NFB'nin, www.nfb.org sitesinde yer alan karşılama yazısı, örgütün vizyonunu açıklar niteliktedir. Bu yazıda "Körlüğün gerçek problemi görme kaybı değildir. Gerçek problem yanlış anlama ve var olan bilgiden yoksun olmaktır. Eğer görmeyen bir insan uygun şekilde eğitim alabilir ve fırsat bulabilirse, körlük sadece fiziksel bir farklılığa indirgenebilir." denilmektedir. Yürütülen mücadele de tam olarak bu yöndedir.

FB'nin örgütlenmesi alışık olduğumuzdan bir parça farklı olduğu için söz etmenin faydalı olacağını düşünüyorum. Örgütün faaliyetleri yerel şubeler ve özelleşmiş birimler aracılığı ile yürütülmektedir. Yerel şubeler, bildiğimiz dernek şubelerini andırmaktadır. Kendi yönetim kurulları ve kendi bütçeleri vardır. Yerel faaliyetler düzenlerler veya katılırlar. En büyük farklılıkları kendilerine ait bir mekanları bulunmamasıdır. Ayda bir düzenli olarak tüm üyeler bir araya gelir, gündemi konuşur, o ayın bütçesini paylaşır ve oylamaya sunarlar. Genellikle Braille Monitor'de çıkan körlükle ilgili yazıların ve güncel haberlerin tartışılması da gündeme dahildir. Bu toplantılar restoran ya da kafe tarzı bir mekanda, her ayın belli bir günü yapılır. Örneğin benim şubem her ayın üçüncü pazartesi saat 6'da toplanır. O ay toplantının yapılıp yapılmayacağını kontrol etmeme gerek yoktur çünkü her

halükarda o gün, o saatte ve hep aynı yerde toplanılır. Yerel şube, bir üstte eyaletteki şubeye bağlıdır. Her eyalet şubesi sonbahar aylarında kendi yıllık kongresini düzenler. Eyalet şubelerinin de kendi yönetim kurulları ve bütçeleri bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde her eyaletin kendi yasaları ve kuralları vardır. Bu nedenle eyalet bazında yasal mücadeleler yürütmek gerekebilmektedir. Yerel şubeler ve eyalet şubeleri NFB çatısı altında birleşmekte ve ulusal savunuculuk ve eğitim çalışmalarını birlikte yürütmektedir. NFB her yıl Temmuz ayında, tüm üyelerini bir araya getirmeyi amaçlayan ulusal bir kongre düzenlemektedir. Yerel şubeye üye olmak, örgütün bir üyesi olmak anlamına gelmektedir.

Özelleşmiş birimler ise biraz daha farklı yapılardır. Bu birimler belli bir konu etrafında toplanan NFB üyelerinden meydana gelmektedir. Bazen eyalet düzeyinde, bazen ulusal düzeyde, bazen de hem eyalet hem de ulusal düzeyde örgütlenmektedirler. Örneğin, öğrenci birliği hem eyalet düzeyinde hem de ulusal düzeyde bir birimdir. Eyalet kongrelerinde ve ulusal kongrede bir araya gelirler. Onun dışında kalan zamanlarda, iletişimlerini online olarak sürdürmektedirler. Öğrenci birliğinin dışında rehber kopek kullananlar, görme engelli çocuğu olan ebeveynler, görme engelli yaşlılar ve kör hukukçular gibi pek çok birlik, çalışmalarını farklı düzeylerde sürdürmektedir. Özelleşmiş birimlerden daha az resmi biçimde iletişimde bulunan topluluklar da NFB bünyesinde kendilerine yer bulmaktadırlar. www.nfbnet.org sitesinde pek çok farklı topluluğun e-posta gruplarına katılma şansınız bulunuyor. Körcül pişirme, görmeyen tekerlekli sandalye kullanıcıları, müzikle ilgilenenler, din ve inanç hakkında paylaşımda bulunanlar, online ticaret yapanlar ve teknolojik paylaşımların yapıldığı gruplar bunlardan sadece bazıları. Bu sayfada ayrıca eyalet düzeyinde ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren diğer özelleşmiş birimlerin ve şubelerin e-posta gruplarına da ulaşma şansınız bulunuyor.

NFB, yayın organlarını körlük hakkında toplumu bilgilendirmek ve görmeyen üyelerin ilgileri doğrultusunda onları geliştirmek amacıyla kullanmaktadır. Braille Monitor örgütün en önemli yayın organı sayılabilir. Yılda 12 defa yayımlanan dergi, körlükle ilgili aktivite, problem ve gelişmeleri konu almaktadır. Dergi, online olarak ekran okuyucu aracılığıyla okunabildiği gibi, yine online olarak mp3 formatında da dinlenebilmektedir. Ayrıca üyelik esaslı olarak braille, büyük punto ve standart baskı biçimlerinde de okuyucuya sunulmaktadır. İstenen üyelere ses kaydı ve elektronik belge şeklinde de gönderimler yapılmakta, bu işlem için düşük maliyetli taşınabilir

bellekler kullanılmaktadır. Üyelerden işi biten taşınabilir bellekleri sonraki gönderilerde kullanılmak üzere iade etmeleri beklenmektedir. Eminim başka bir format olsaydı, NFB okuyucularına onu da sunardı. Bence okuyucunun bir formata zorlanmaması çok yerinde bir uygulama. Kim, nasıl okumak istiyorsa, o şekilde dergiye erişebilir. NFB yalnızca üzerine düşeni yapıyor ve tüm formatları okuyucuya sunuyor.

Journal of Blindness Innovation and Research, daha çok körlükle ilgili akademik çalışmalara yer veren, disiplinler arası bir dergidir. Dergiye online olarak erişmek mümkündür. Voice of the Nation's Blind, blog olarak okuyucuya ulaşmaktadır. Giriş yaparak yazılar hakkında yorum yapmak mümkündür. Future Reflections yılda dört defa NFB ve National Organization of Parents of Blind Children(Kör Çocukların Ebeveynlerinin Ulusal Örgütü) işbirliği ile hazırlanmaktadır. Ebeveynlere ve öğretmenlere NFB misyon ve vizyonuna uygun pek çok bilgi sağlayan bu dergi, NFB sayfasından okunabileceği gibi posta yoluyla da üyelere ulaştırılmaktadır. Amerika sınırları içinde üyelik ücretsiz olup standart baskı ve taşınabilir bellek seçenekleri sunulmaktadır. Ücret karşılığında uluslararası üyelik seçeneği de bulunmaktadır. Kernel Books ise, daha çok bir kitap serisi olarak görülebilir. Görme engelli insanlar, kendi hayatları hakkında paylaşmak istediklerini yazmakta, NFB de bunları diğer körlerle ve körlükle ilgilenen insanlarla paylaşmaktadır. Bu kitaplar minik cep kitapları boyutlarında çok kalın olmayan, kolay okunan kitaplardır. Elbette NFB sitesinden elektronik metinlerine ulaşılabilir. Serinin ilk kitabı "Güneş Ne Renk?" adlı kitaptır ve seri toplam 30 kitaptan oluşmaktadır. Bunlardan başka, konuşmalar, raporlar ve makaleler de okuyucuyla paylaşılmaktadır. Ayrıca NFB'nin sesli ve görüntülü materyallerden oluşan bilgi kaynakları da internet sitelerinde yer almaktadır. Bahsettiğim her şeyi ve daha fazlasını içeren NFB internet sitesinde ayrıca yaklaşan etkinliklerle ilgili bilgi de bulabilirsiniz.

Henüz bir bebek kadar minik ve gelişime açık dergimiz EEEH! Aracılığıyla National Federation of the Blind yani Ulusal Körler Federasyonu'ndan haberler iletmeye ve bazen de NFB yayın organlarında yer alan makalelere yer vermeye çalışacağız. Böylece hep birlikte okyanusun öteki tarafındaki körlerden haberdar olacağız. Örgütlü biçimde yürütülen hak temelli mücadelenin başarıya ulaştığını

görmek, eminim bizi de heveslendirecek ve eğer verilmeyen haklarımız karşısında susup oturuyorsak, bizi harekete geçirecektir.

VOİCE DREAM: BİR KİTAPLIK

Engin Yılmaz

Geçenlerde görme engelli bir üniversite öğrencisi arkadaşım şöyle soruyordu: "Iphone'u bir defter ve kitap gibi kullanabilir miyim?" Değerli okurlar, işte bu soru dergimizin ilk iki sayısında yazacağım yazılara ilham kaynağı oldu.

Önce sorunun yanıtını vereyim: Evet. Tam da bu biçimde bir Iphone, Ipod veya Ipad'i kullanmak mümkün. Peki neden böyle bir ihtiyaç duyuyor birçok kişi? Cevap çok açık: Her şeyin küçülüp tabletlerin yoğunlaştığı bir çağda görmeyenler de EEEH! diyor ve bu tabletleri tam kapasiteyle kullanmak, derslerinde ek bir şey taşımadan not alabilmek, makaleleri, kitapları, gazeteleri her an her yerde okuyabilmek istiyor. Çünkü Engelsiz, Eşit ve Erişilebilir Hayat bunu gerektiriyor.

Bu ilk yazımda olayın kitap kısmına değineceğim. Aynı zamanda GETEM direktörü olan birisi de olarak azıcık bencillik yapmak hakkım değil mi? Kalem tutup parmağımı yalamaya başlayarak hakikaten bir rüya kitaplık olan VoiceDream uygulamasından bahsetmek yerinde olacak.

VoiceDream yani ses rüyası, işin kitap tarafında yani okuma boyutunda bir uygulama. Temel olarak bize her türlü formattaki kitap, makale ve yazılı belgeyi en erişilebilir biçimde okuma şansı veriyor. Zaten Voicedream.com sitesindeki slogan da bu: "Dilediğin şeyi dilediğin yerde oku."¹ Programın Kuruluş hikayesi de ilginç. Programın geliştiricisi Winston Chen 2011 sonbaharında ailesiyle birlikte kuzey kutbu yakınlarında bir adaya taşınıyor. Kış geliyor ve güneş doğmaz oluyor. Uygulama burada bir hobi olarak geliştiriliyor ve Şubat 2012'de yayınlandığında, büyük bir

---

¹ www.voicedream.com/

beğeni alıyor. Winston Chen artık profesyonel biçimde uygulamayı geliştirmeye devam ediyor.² Dilediğin yerde dilediğin şeyi okuma ideali böyle ortaya çıkıyor.

Gerçekten de VoiceDream ile pdf, Epub, doc, docx, Power Point gibi metin formatlarının yanı sıra Daisy ve mp3 gibi sesli eserleri de okumanız mümkün. Yani hem sesli hem de metin kitapları bir arada okumanızı sağlayan belki de tek uygulama. Üstelik bunu 78 dilde yapabiliyorsunuz. IOS 7 öncesinde ses olarak Acapella ve neospeech sentezleyicilerinin seslerini kullanan uygulama IOS 7 ile birlikte bu sentezleyicilere ek olarak tüm VoiceOver seslerini de kullanabilir hale geldi. Bunun anlamı, kullanıcı programı satın aldıktan sonra ekstra bir ses satın almak zorunda kalmıyor demek.

Belgeleri basit bir biçimde e-postanıza gelen bir eki açarak uygulamaya atabileceğiniz gibi, Dropbox hesabınız ve Voice Dream arasında kuracağınız bağlantı sayesinde de kolayca alabilmeniz mümkün. Kullanmayı pek sevmiyorum ama elbette iTunes üzerinden de uygulamaya okumak istediğiniz şeyleri atabiliyorsunuz.

Aslında piyasada Ibooks, Kindle, Idefix ve Turkcell Kitaplık gibi birçok uygulama mevcut. Ancak VoiceDream'i bunlardan ayıran en büyük unsur, kullanıcıya sağladığı esneklik ve erişilebilirlik özellikleri diyebilirim. Uygulama içindeki "Ne Yeni" kitapçığında VoiceDream, içinde farklı formatlarda kitapları barındıran bir kitaplık olarak tanımlanıyor. İşin güzel tarafı her belgeye özel hız, ses kalınlığı ve dil ayarı yapabilmeniz ve her kitaba kaldığınız yerden başlayabilmeniz.

Aynı anda 3-4 kitabı okuduğunuzu ve her kitapta kaldığınız yere bir ayraç koyduğunuzu düşünün. İşte VoiceDream bu ayraçları kitaplara sizin için koyuyor ve ayraçların düşüp kaybolması da söz konusu olmuyor. Yine VoiceOver için en çok eleştirilen özelliklerden birisi uygulamaya özel hız ve dil ayarlamasının yapılamaması. İşte VoiceDream için tüm bunlar mümkün.

Bir kitabı e-postanızdan almak istediniz diyelim. Önce eki açıyorsunuz iletinizden. Ardından geri düğmesinin hemen yanındaki paylaş düğmesine bastığınızda, belgeyi birlikte açabileceğiniz uygulamaları görüyorsunuz. Bunlar

---

²<https://itunes.apple.com/us/app/voice-dream-reader-text-to/id496177674>

içinden VoiceDream uygulamasına çift dokunduğunuzda, birkaç saniye içinde, belge VoiceDream içine atılmış oluyor.

VoiceDream ana ekranında kitabınızı görüp çift dokunarak içine giriyorsunuz. Buradaki ses ayarları bölümünden o belgeye özel olarak ses hızınızı veya dili değiştirebiliyorsunuz. Böylelikle bir kez daha aynı kitaba girdiğinizde yeni bir ayar yapmaya gerek kalmaksızın belirlediğiniz dil ve hızda kitabı okuyabiliyorsunuz. Aynı biçimde ses ayarları bölümünde yer alan seçili sesin yanındaki daha fazla bilgi düğmesine basarak, ses miktarını ve ses kalınlığını da ayarlayabiliyorsunuz ki, maalesef VoiceOver için bunları yapmak normalde pek mümkün olmuyor.

Ses hızını daha pratik biçimde yapmak da mümkün. Önce çal/oynat düğmesine basıp okumayı başlatıyorsunuz ve okuma sırasında ses ayarları düğmesine dokunuyorsunuz. Ardından parmağınızı yukarı aşağı çekerek konuşma hızını ayarlayabiliyorsunuz. Uygulamanın güzel özelliklerinden birisi de okuma hızını sesli kitaplar için de aynı biçimde değiştirebilmek. Bir kitap okunurken, ses ayarları düğmesini seçili hale getirip parmağı yukarı aşağı çekerek okuma hızını da kendi zevkimize göre arttırabilmek gerçekten okumayı tam bir rüya haline getiriyor.

Tabii ki programın ana sayfasındaki ayarlar bölümüne girerek, seslerimi yönet bölümünden, varsayılan olarak kullanılacak sesi, hızını ve kalınlığını ayarlayabiliyorsunuz. Bu ayarlar bölümünde Dropbox, Google Drive, Pocket veya Instapaper hesaplarınızı VoiceDream uygulamasına kolayca bağlayarak kitaplarınızı buralardan programa atabiliyorsunuz.

Programda okumayı başlatmak da çok kolay, VoiceDream açıldığında şimdi okuyor düğmesine basarak en son okunmakta olan kitabın kaldığınız yerden okunmasına devam edebilir, 2 parmakla çift dokunarak okumayı duraklatabilir veya yeniden başlatabilirsiniz. Tabii dilediğiniz kitaba çift dokunup çal/oynata basarak o kitabı kaldığınız yerden okumaya devam edebilirsiniz. Okuma sırasında kulaklığınızı takın, ekranı kilitleyip IOS cihazınızı cebinize atın. Okuma devam edecek.

Rüya bununla da bitmiyor. Çal/oynat düğmesine bastıktan sonra aynı noktada parmağı aşağı yukarı kaydırarak metin içinde ileri geri gidebiliyorsunuz. Ne kadar gideceğinizi de dolaşma biriminden belirleyebilirsiniz. Dolaşma birimleri arasında, cümle, paragraf, Yer işareti, Seçili kısım, 60, 30 ve 15 saniye gibi seçenekler var. O

an hangisi seçiliyse çal oynat üzerinde parmağı yukarı aşağı çektiğinizde o dolaşma birimiyle metin içinde hareket edebiliyorsunuz. Metin derken, sesli kitaplarda da saniye dolaşma birimleri ve yer işaretleri seçenekleri mevcut.

Nedir bu yer işareti? dersiniz, gerek sesli gerek metin kitapların istenilen noktalarına yer işaretleri koymak ve daha sonra bu noktalara dönmek oldukça kolay ve pratik. Aynı biçimde metin kitaplarda, hoşumuza giden bir noktayı seçmek ve bu metni başka bir yere göndermek de mümkün. Üstelik Metin seçimi VoiceOver gibi karışık değil. Okumayı duraklatıp parmağınızı fiske hareketiyle metnin olduğu noktaya getiriyorsunuz ve klasik rotor hareketleriyle metin içinde sözcük sözcük veya dilediğiniz biçimde dolaşarak seçeceğiniz ilk birimi buluyorsunuz. Sonrasında metni seç düğmesine çift dokunuyor ve parmağı aşağı çekerek seçimi genişletiyorsunuz. Yani seçimin başlangıç ve bitiş noktasını kendiniz belirliyorsunuz. İşiniz bittiğinde yeniden çift dokunuşla seçtiğiniz metni kopyalamak, paylaşmak gibi seçenekleri görebilirsiniz.

VoiceDream Book Share ile birlikte çalışıyor. Bookshare üyesiyseniz, oradaki kitapları indirip VoiceDream ile okuyabilirsiniz. Darısı GETEM gibi kütüphanelerin başına diyelim.

Bugün için GETEM'den doğrudan mp3 dosyalarını oraya atamıyoruz belki ama Dropbox hesabınıza GETEM'den indirdiğiniz bir sesli kitabı yükleyip VoiceDream içine aldıktan sonra tüm ayrımları VoiceDream'in Çalma listesi içine atıp sırayla dinlemeniz mümkün. Ana sayfadaki tüm öğeler düğmesine çift dokunarak girdiğinizde, burada yeni klasörler oluşturarak parçalı kitapları ayrı klasörlerde tutmanız ve kendinize göre düzenlemeniz, uygulamanın kitaplık olma iddiasını destekleyen özelliklerinden birisi.

Ha unutmadan geçmeyelim ayarlar bölümünden çeviri kredileri satın alarak editör kısmına kopyalayıp yapıştırdığınız bir metni veya herhangi bir belgenizi Google Translate ile çevirebilmek Ses rüyasının diğer bir özelliği.

Ben yazmaktan yoruldum ama özelliklerini bitiremedim VoiceDream uygulamasının. Program ara yüzünün Ben, Adem Vural ve Ömer Yeşiltaş'tan oluşan bir ekipçe Türkçeye çevrildiğini eklemeyim derseniz.

VoiceDream yalnızca total körlere değil az gören ve disleksili kişilere de önemli kolaylıklar sağlıyor. Bir kitap ya da makale içinde metin ayarları bölümüne girdiğinizde, yazı tipini değiştirebilir, yazı puntosunu 80 puntoya kadar arttırabilir, satır parlaklaştırmasını açıp kapayabilirsiniz. Böylece az gören veya disleksili biri metni okurken çok daha kolay biçimde yazılana odaklanabiliyor.

Sonuç olarak, uygulamanın açıklamasında da belirtildiği gibi, her türlü yazılı belgeye erişilebilir biçimde ulaşmak istiyorsanız, yetmez sesli kitapları ve Daisy formatlı şeyleri de okumak isterim diyorsanız, kısacası, kocaman bir kitaplığı küçücük bir tablete sığdırmak istiyorsanız, VoiceDream uygulaması aradığınız şey olabilir. Uygulamanın ücretsiz sürümü de olmakla birlikte, yalnızca deneme amaçlı bir kullanım için faydalı oluyor. Ücretli sürümün fiyatı ise 18 TL civarında. Arada %50 civarı indirimler de olabiliyor.

VoiceDream, VoiceOver ile tam uyumlu. Programı edinmek için aşağıdaki bağlantıya tıklayabilirsiniz:

<https://itunes.apple.com/us/app/Voice-dream-reader-text-to/id496177674>

Veya IOS cihazınızın Appstore bölümüne VoiceDream yazarak programı kolayca bulabilirsiniz.

Elinizdeki IOS cihazınızı kitap gibi kullanmak ve her kitabı ayrı hız ve dillerde erişilebilir okumak veya dinlemek mümkün. Gelecek yazıda, Bence 2013 yılının en heyecan verici ve başarılı uygulaması olan Mbraille'den bahsedeceğim. Kitabımız hazır, bakalım defter olarak Iphone'u nasıl kullanıyoruz. Bizi takibe devam edin...

ÇARPIŞMA'YA DAİR

Gülcan Altun

Merhaba Sevgili Okuyucu,

"Sesli betimlemeli film", kavramını ilk kez TV haberlerinde duydum ve ne yalan söyleyeyim duyunca güldüm. "Ne yani! "Dedim. "Ben film izlerken arkadan bir ses

bana görsel öğeleri anlatacak öyle mi? Peki ben nasıl anlayacağım konuşmaları veya filmdeki efektleri?" Böylesi bir ön yargı içinde tanıştım bir kısa film olan Çarpışma'nın sesli betimlemeli haliyle.

İlk tanışmamın da hoş bir tanışma olduğunu söyleyemeyeceğim ne yazık ki. Çünkü ilk deneyimdi ve tabii ki aksaklıkları vardı. Sanırım kayıt ve montajdan kaynaklanan aksaklıklardı bunlar. Söz konusu durumun Sesli Betimleme Ekibi de farkındaydı ki bir süre sonra yeni hali GETEM'e yüklenmişti. Baktığımda filmi dinleme tadına doyumaz bir hal almıştı.

Böylece önyargımın ne kadar haksız ve saçma Sapan olduğunu gördüm. Benim düşündüğüm ile karşılaştığım şey bambaşka şeylerdi. "Demek ki ben film izlemeyi bilmiyormuşum!" dedim kendi kendime ya da öylesine kanıksamışım ki filmi repliklerden takip etmeyi, fazlasını hayal bile edemiyormuşum.

EEEH! İçin sesli betimlemeli filmleri değerlendirme görevini aldığımda ilk olarak aklıma Çarpışma geldi. Değil mi ki O Türkiye'de betimlenen ilk film, değerlendirmede de öncelikli olmalıydı bana göre. Ne yaparsınız, biz kadınlar her konuda romantiğiz işte. Ayrıca bu filmin "avi" formatlı, yani hem ses hem görüntü özelliği bulunan bir film olması ve gören kimseler içinde sesli betimlemeyi daha iyi tanıtması dolayısıyla da söz konusu filmi tercih etmek istedim. Zira gören bir arkadaşım sesli betimlemeli filmlerden söz edince nasıl olduklarını merak etti. Ona önce MP3 formatlı, yani sadece ses özelliği olan bir filmi dinlettim ama anlam veremedi ve sıkıldı. Ancak Çarpışma'yı gösterince görsellikle sesleri bütünleştirebildi ve tabiri caizse yüzünde güller açtı.

Önce filmle ilgili kısa bir bilgi verelim. "kisa-filmler.com" ve "GETEM" sitelerinde film hakkında yazılanlar şunlar: Film kısa-filmler.com sitesine Ocak 2011'de eklenmiş. "Her şey bir tesadüf mü yoksa kader mi?" Filmin başlangıcındaki bu sloganlaşmış söylemle izleyiciye tanıtılmakta. Senaryosunu yazdığı filmin yönetmenliğini de yapmış Umut Aral. Ruhi Sarı, Gürkan Uygun, Ali Çekirdekçi, Selçuk Uluergüven filmde rol alan oyuncular. Site içinde yerli kısa filmler kategorisinde yer alan film, aksiyon, gerilim, macera türünde tanımlanmakta ve 15.30 dakika sürmekte.

GETEM'deki tanıtımdan 2005 yapımı olan bu kısa filmin Sesli Betimleme Grubu'nun gala filmi olduğunu öğreniyoruz. Sesli betimleme kurgusu Ersin Topaç tarafından yapılmış. Betimlemenin metin yazarları ise Işıl Sönmez, Güliz Çıkan, Yunus Emre Topaç. Kayıt ve montajını Ersin Maden gerçekleştirmiş. Işıl Sönmez ve Özge Özdemir tarafından seslendirilmiş.

GETEM'deki tanıtımında filmin konusu, "Üç adam. Üçü de suçun farklı köşelerinden. Üçünün de hayat çizgileri birbirinden farklı. Biri bir dolandırıcı, Cem; diğeri kiralık bir katil, Muştâ; bir diğeri ise Bir yankesici, Ali. Üçünün de yolları Haydarpaşa Garı'nın önünde kesişir," tümceleriyile açıklanmış.

Sesli Betimleme Hakkında

Ses kaydı ve montaj bana göre son derece düzgün ve uyumlu bu videoda. Hızlı çekim, yavaş çekim gibi ayrıntılar özellikle belirtilmiş ve filmi daha net kılmış. Sesli betimleme metinlerini seslendirenler, okuyuş hızlarını ve tonlamalarını filmin aksiyonuna göre çok güzel ayarlamışlar.

Filmin bir sahnesinde betimleme dinleyicilerinin dikkatini çekebilecek bir nokta olarak "yaşlı adam içeri giren adımın kafasını masaya çarptı," ifadesiyile eylem gerçekleşmeden önce betimlemeyi seslendiren tarafından söylenmiş olduğu için eleştirilebilir. Ancak izleyicilerin hak vereceği gibi bu başka şekilde olamazdı. Çünkü bahsedilen sahnenin hemen ardından sesli betimleme son hızla devam etmektedir.

Ve bir filmin olmazsa olmazı, çoğu insanın kanalı değiştirmek için kumandaya davrandığı ama bana göre emeğe saygısızlığın en can yakıcı halı, o filmi ortaya çıkarmakta A'dan Z'ye emek harcayanların kimler olduğunun listelendiği bölümler. Bu bölümlerin sesli betimlemelerde olması da çok önemli bir ayrıntı kanımca. Çarpışma'da teşekkürlere varana dek en ince ayrıntısına kadar okunmuş bu bilgiler, tam da olması gerektiği gibi.

Sonuç olarak metinlerdeki ifadelerin açıklığı, seslendirilmesi ve montajı bakımından dört dörtlük bir film Çarpışma, sesli betimleme penceresinden bakınca. Emeği geçen herkese sevgiler ve saygılar.

Sevgili Okuyucu; yazdığım yazıyı değerlendirmeleri için dergimizin diğer yazarlarıyla paylaşmak üzere gönderdiğimde arkadaşımız Engin Yılmaz'dan aşağıdaki e-postayı aldım. Engin'in ifade tarzını her zaman beğenirim. Bu küçük ve sempatik anı yazısını ilk sayıda yazımın sonuna kesinlikle eklemeliyim, dedim. İncelemek için tekrar gözden geçirdiğimde elemeye bile kıyamadım. Olduğu gibi aşağıya kopyalıyorum. Ayrıca sesli betimlemenin başlangıç heyecanını tüm doğallığıyla yansıtması bakımından da dikkate değer bir yazı bence.

“Selamlar Gülcan,

Eski günlere götürdün beni. O film, bizim Boğaziçi'nde Engelsiz Erişim'le yaptığımız ilk çalışmaydı. Bu çalışma öncesinde sürekli yabancı filmler izliyoruz ve bunu nasıl Türkiye'de yaparız diye tartışıyoruz. Sonra Mitat Alam Film Merkezi ile bir görüşelim belki bir sonuç çıkarırız karar verdik. Randevuyu kopardık. Ama bu işin Türkçe ismi ne olmalıydı, sesli tarif, işitsel tarif? Hiç biri tam içimize sinmemişti. Sonra Soner buluverdi. “neden sesli betimleme olmasın!” Süperdi, cuk oturmuştu. Bu isim o kadar tuttu ki, Boğaziçi öğrencilerine ilk duyuruyu yaptığımızda bir sürü dil öğrencisi sırf bu betimleme kelimesine tav oldu ve sesli betimleme toplantısına katıldı. Bir yaz günü öğrencilerle toplanmış ve sesli betimlemenin ne olduğunu anlatmıştık onlara. Daha sonra Kanada'dan bir film getirtmiştik sesli betimlemeli ve hep birlikte izlemiştik. Temel kuralları okumuş tartışmıştık beraberce. Daha sonra MitatAlam'dan Yamaç Bey'in de tavsiyesiyle bir deneyim olması açısından kısa bir filmle başladık işe ve Çarpışma ortaya çıktı. Önce filmi betimlemesiz hep beraber izledik. Sonra betimleme yapıldı tüm grup tarafından tekrar bize anlatılarak yeniden izledik. Ve sonra kurgusu yapıldı filmin.

Kendi çocuğumuz doğmuştu. O filmi ilk kez kurgulanmış olarak betimlemeli izlediğim anı hiç unutamiyorum. 2006 Ekim ayı civarıydı. Bir yandan evlilik hazırlıkları bir taraftan sesli betimleme provaları. Gerçekten güzel bir başlangıç olmuştu. 2006'nın 24 Kasım'ında, yani tam Öğretmenler Günü, ben evlendikten 2 hafta sonra filmin galasını yaptık Boğaziçi'nde. Filmin oyuncularını da oradaydı. Güzel bir gala oldu.

Sonrası Cenneti Beklerken ve Kabadayı filmleriydi, ilk uzun metrajlı filmler.

Sonrası zor bir süreç oldu aslında. Metin yazabilsek bile kurgu aşaması bizi çok zorluyordu. Çok az film betimleyebiliyorduk. Kurgulayacak gönüllü kişi bulmak bizi oldukça zorluyordu. O sırada birkaç festivalden betimleme teklifleri aldık. Adem'in Trenleri, Buz Devri 1 ve 2 bu sıralarda betimlendi. Tabii ilk yabancı uzun metrajlı filmimiz Kayıp Balık Nemo'ydu. Halen bu filmi izler ve çok beğenirim. Bence bu film betimleme tarzımızda önemli bir değişiklik yaptı. Üç noktalı kısa cümleler, daha akıcı bir anlatım ve filmin içine daha çok giren bir ses tonu.

Her neyse festival filmleri bir nebze de olsa yeni filmler yapmamızı sağlıyordu. Ama Emine ve ben gibi birkaç kişi dışında sesli betimlemeyi bir türlü tanıtamıyorduk. Boğaziçi'nin bürokratik yapısı, bizi zorlamaya başlamıştı ve bu işi dernekleşerek çözmeye karar verdik. Kenan ile birlikte merkezi Ankara'da olan Sesli Betimleme Derneğini kurduk. Olgun abim sağ olsun, bürosunu dernek yeri olarak gösterdik.

Kanal D'nin Öyle Bir Geçer Zaman ki ile başlayan dizi betimleme teklifi sesli betimlemenin de kaderini değiştirdi diyebilirim. Belli bir finansal kaynağa kavuşunca daha fazla film de betimleyebildik. Bugün haftada 15'ten fazla dizi ve en az bir filmi sesli betimleyebiliyoruz. Amaç tüm filmler gösterime girdiğinde sesli betimlemeyi de bir seçenek olarak sunabilmek.

Bakalım başarabilecek miyiz?"

Gülcan'ın notu:

Başaracaksınız Engin!

İşte bir kez daha Engelsiz Erişim'in sloganının geçerliliği göz önüne seriliyor.

“ Hayaller yaklaşmakta olan gerçeğin gölgeleridir.”

Hayal ediyorsunuz, öylesine büyütüyorsunuz ki hayallerinizi gerçek gerçek duruyor karşınızda düşledikleriniz. Elinizi uzatıyor ve dokunuyorsunuz bir süre sonra. Tırnaklarınızı geçirip yapıyor ve ölesiye çekiyorsunuz kendinize doğru.

Ve bir de bakıyorsunuz ki sizin düşleriniz, hani şu dokunup tırnaklarınızla eşeleye eşeleye ortaya serdikleriniz tüm dünyanın gözleri önünde açık açık görebildiği gerçekler oluvermiş. Gölgeleikten çıkıp ete kemiğe bürünmüş. İşte

bunun için hayal ettiği, etmekle yetinmeyip ortaya koyduğu için sesli betimlemeli filmler ve dizilerle Fark Yaratanlar Ödülü'nü alan arkadaşımız Engin Yılmaz'ı bu vesile ile bir kez daha tebrik ediyorum.

Hayallere tam gaz devam, yolunuz ve yolumuz açık olsun...

İncelemeniz için Sesli Betimleme Derneği, (SEBEDER)'in internet adresi:

[Http://www.seslibetimlemederneđi.com/](http://www.seslibetimlemederneđi.com/)

GETEM'in sesli betimlemeli filmlerine direk ulaşabilmeniz için aşağıdaki linke tıklayabilirsiniz. Kullanıcı adı ve şifrenizi girdikten sonra Ocak 2014 tarihi itibariyle sistemde yüklü 149 film den ilk 20 tanesinin bağlantılarını göreceksiniz. Sonraki düğmesini tıklayarak sayfalar arasında ilerleyebilirsiniz. [Http://www.getem.boun.edu.tr/catalogarama.asp?Productnew=Hepsi&eseradi=&yazar=&cevirmen=&eserturu=Hepsi&alttur=Hepsi&dil=Hepsi&seslendiren=&yayinevi=&alindigikurum=Hepsi&konusu=&Keywords=sesli+betimleme](http://www.getem.boun.edu.tr/catalogarama.asp?Productnew=Hepsi&eseradi=&yazar=&cevirmen=&eserturu=Hepsi&alttur=Hepsi&dil=Hepsi&seslendiren=&yayinevi=&alindigikurum=Hepsi&konusu=&Keywords=sesli+betimleme)

Son olarak Eylem Yurtsever'in sesli betimlemeli filmler üzerine Emine Kolivar ile yaptığı ve Dađ Medya'da yayımlanan röportajın bağlantısını paylaşmak istiyorum. Bana göre muhakkak okunması gereken bir yazı çünkü.

[Http://www.dagmedya.net/2013/12/01/sebiderle-sesli-betimleme-derneđi-yaptigim-roportaj/](http://www.dagmedya.net/2013/12/01/sebiderle-sesli-betimleme-derneđi-yaptigim-roportaj/)

ENGELSİZ ERİŞİM'İN İLK ERİŞİM HAKKI MÜCADELESİ

Mürşide Vural

Engelsiz Erişim Derneği, 2004 yılında erişilebilirliği hak mücadelesi olarak benimseyen dört beş arkadaşın bir araya gelip çalışmalarına başlamasıyla kurulmuştur. O zamanlar dernek yapısına sahip olmayan arkadaşlar kendilerini, hedefleri ile anlatan bir isimle tanıtmak istedikleri için kendilerine "Engelsiz Erişim Grubu" adını vermişler. Grup; çalışmalarında aşağıdaki adımları izleyerek amaçlarına ulaşmayı

hedeflemiştir:

- 1- İsteklerini resmi yollarla ilgili makamlara iletmek
- 2- İstekleriyle beraber çözüm önerilerini de sunmak
- 3- Eylemlilik
- 4- Takip etmek
- 5- Hesap sormak

Grup bu adımlar doğrultusunda ilk çalışmasını, sesli otobüs ve sesli otobüs durakları olarak belirlemiştir.

İlk olarak 2004 yılında grubun üyeleri, talebin muhatabı olan İETT'ye sesli otobüs ve sesli otobüs duraklarını talep eden ve bunun nasıl yapılacağını, hangi yöntemler kullanılabileceğini, dünyada neler yapıldığını içeren geniş kapsamlı bir dilekçe vermişlerdir.

Dilekçeye İETT'den verilen resmi olumsuz cevap üzerine, grup üyeleri İETT Genel Müdürü ile bir görüşme sağlamışlar ve taleplerini bir de sözlü olarak ifade etmişlerdir. 2005 yılına gelindiğinde grup, diğer görme engellileri, görme engelli örgütlerini, engelli yakınlarını ve ailelerini örgütleyerek aynı dilekçeden binlerce toplamayı başarmıştır. Grup, bunun yanı sıra web siteleri (www.engelsizerisim.com) üzerinden de bu dilekçelerin elektronik hallerinin İETT'ye gönderilmesini sağlamıştır. Bununla da yetinmeyen grup aynı yılın Mayıs ayında Kadıköy ve Taksim'de kurdukları stantlarda "İETT'den sesli otobüs ve durak istiyoruz." diye vatandaşlardan imza desteği almak koşuluyla kamuoyu bilinçlendirme çalışmaları gerçekleştirmiştir. Grup, toplanan binlerce dilekçe ve imzalarla, kendileri başta olmak üzere birçok görme engelli ile İETT Genel Müdürlüğü önünde basın açıklaması yaptıktan sonra, dilekçelerden bin tanesini kuruma resmi işlem yapılmak koşuluyla teslim etmiştir.

Bütün bu çalışmalardan sonra 2006 yılına gelindiğinde, İETT resmi olarak bu çalışmayı yapacağını ilan etmiş ve çalışmalar hakkında bilgi verecek Sayın Abdullah Önder Türkoğlu ile grup temsilcilerini tanıştırmıştır. Bu dönemde grup temsilcileri çeşitli zaman aralıkları ile sayın Türkoğlu ile toplantılar yaparak, çalışmaları yakından takip etmiş ve projenin gerçekleşmesinde çeşitli katkılarda bulunmuşlardır. Nihayet 2007 yılına gelindiğinde ilk sesli otobüs kullanılmaya başlamıştır. Grup üyeleri otobüsü test etmek için otobüse binerek ses kaydı yapmak suretiyle internet sitelerinden tanıtımını yapmışlardır. Çalışma bu tarihten sonra yavaşlarsa dahi

sonlanmamıştır. Grup İETT ile görüşmeler yapmaya devam etmiş ve web sitelerinden yayınladıkları duyurularla, gerçekleştirdikleri eylemlerle kamuoyunu bu alanda bilgilendirmeye devam etmiştir. 2010 yılına gelindiğinde artık İstanbul'daki birçok otobüs sesli hale gelmiştir.

Sesli otobüs durakları alanında istenilen sonuç henüz gerçekleşmese de, 2004 yılında başlayan mücadelenin 7 yıl sonunda en azından yarısı kazanılmıştır. Eğer bu mücadelenin hak temelli bir mücadele olduğu ve görme engellilerin durağa gelen otobüslerin güzergahlarını duymalarının otobüslerdeki güzergah tabelalarının var oluşu kadar önemli olduğu her fırsatta camiamız tarafından dile getirilirse, diğer yarısının da kazanılamaması için hiçbir neden göremiyorum.